

TARİHİ KENT DOKUSU KAPSAMINDA, İÇERİŞEHİR (BEYŞEHİR) YERLEŞMESİNİN İRDELENMESİ*

Yrd. Doç. Dr. Semiha Sultan TEKKANAT**
Yrd. Doç. Dr. Fadim YAVUZ***

Öz

Günümüzden 734 yıl önce Anadolu Selçuklu Devleti'nin sınır beylerinden Eşrefoğlu Seyfettin Süleyman Bey tarafından Beyşehir'de kurulan Eşrefoğulları Beyliği 46 yıl hüküm sürmüştür. Süleyman Bey, Beyliğin kurucusu olduğu dönemden vefatına kadar geçen 22 yıllık süre zarfında, şehrin "Süleyman Şehri" olarak anılmasını sağlayan eserler ile Beyşehir'i imar etmiştir. Selçuklu döneminde, Anadolu'yu kuzey-güney yönünde kateden ve diğer üretim merkezleriyle bağlayan ticaret yollarından biri üzerinde yer alan Beyşehir, Eşrefoğulları Beyliği yönetiminde İçerişehir bölgesinde mekânsal gelişimini tamamlamıştır. Çalışmada İçerişehir'in kentsel dokusu Anadolu Kent dokusunu oluşturan mekânsal öğeler bağlamında ele alınmış ve kale, külliye (cami, bedesten, türbe, hamam, mescit) yapılarıyla sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda Selçuklu kenti özellikleri içerdiği belirlenmiştir. Tarihi kentin omurgasını ve odak noktasını oluşturan külliyenin, Beyliğin medeniyet ve kültür seviyesine işaret ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Eşrefoğulları Beyliği, Beyşehir, içerişehir, kentsel doku

Evaluation of İçerişehir (Beyşehir) Settlement in Context of Historical Urban Pattern

Abstract

Eşrefoğulları Principality founded 734 years ago in Beyşehir by Eşrefoğlu Seyfettin Süleyman Bey, who is one of the Anatolian Seljuk State's border princes, ruled for 46 years. Süleyman Bey, the founder of the principality, enabled Beyşehir's development from the date of foundation until his death- 22 year period- and the city was referred to as "Süleymans's city". Beyşehir, located on one of the trade routes that cross Anatolia in the north-south direction and connects it with other production centers during the Seljuk period, completed the spatial development in the İçerişehir region under the leadership of

* Bu çalışma 11-13 Eylül 2014 tarihlerinde "Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Sempozyumu-I Eşrefoğulları" Sempozyumu'nda; "Eşrefoğulları Beyliği Döneminde İçerişehir Kent Dokusu" başlığı ile sözlü olarak sunulmuştur.

** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Konya, E-mail: semihaeryilmaz@gmail.com

*** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Konya, E-mail: fadimyavuz@konya.edu.tr

Eşrefoğulları Principality. In the study, the urban pattern of İçerişehir was handled in the context of spatial objects forming the Anatolian city pattern. It was determined that İçerişehir included features of Seljuk city in terms of socio-cultural and economic characteristics and with castles, complexes (mosque, bedesten, tomb, bath and mosque). Also it has been revealed that Eşrefoğlu social complexes (külliye), constituting the spine and focus point of the historical city, points to the civilization and cultural level of the Eşrefoğulları Principality.

Keywords: Eşrefoğulları principality, Beyşehir, içerişehir, urban pattern

1. Giriş

Beyşehir, Türkiye'nin en eski yerleşimlerinden olup ilk uygarlıklarda olduğu gibi, gölün ve suyun varlığı, sağladığı faydalar nedeniyle Beyşehir Gölü kıyısında kurulmuş bir yerleşmedir. İlk yerleşim nüvesi İçerişehir denilen bölgededir (Yavuz Özdemir, 2004). Sahip olduğu doğal özellikleri nedeniyle, Beyşehir Gölü çevresinde çok eski dönemlerden itibaren yerleşim alanları kurulmuştur. Bölgenin, Anadolu'da tarihin Cilalitaş çağı'na indiği belirlenen sayılı bölgelerden biri olduğu, eski çağlardan beri yoğun ve gözde bir yerleşim bölgesi olduğu göl havzasının hemen her yerinde görülebilen höyüklerden anlaşılmaktadır. Beyşehir yöresi farklı uygarlıklar tarafından tarih öncesi çağlardan beri yerleşim alanı olarak kullanılmasının sonucu olarak zengin kültürel ve tarihi mirasa sahiptir. Antik yol güzergâhlarının yöreden geçmesi de, yörenin (Pisidy) eski dönemlerdeki önemini ortaya koymaktadır. Hitit, Frig, Kimmer, Lid, Pers, Makedon, Helen, Roma, Bizans, Anadolu'nun Türkleşmesi sonrasında da Anadolu Selçukluları, Anadolu Beylikleri (Karamanoğulları, Eşrefoğulları, Hamidoğulları) Beyşehir Gölü ve çevresini kendi kültür ve düşünce dünyalarının ürünleriyle donatan toplumlardır.

Beyşehir esas karakterini Anadolu Selçukluları devrinde bulmuştur. Anadolu Selçukluları Beyşehir'e hiçbir dönemde verilmeyen önemi vererek Anadolu Selçuklu Devletinin yazlık saraylarını Kubadabad adı ile anılan yerde kurmuşlardır. Anadolu Selçukluları zamanında Ege denizine ve Akdeniz'e, İzmir'e ve Antalya'ya giden yolların üzerinde bulunan Pisidy'nin bugünkü Beyşehir ilçesinin sınırları içinde bulunan şehirlerin tamamının kaleleri mamur durumda olmuştur (Yavuz Özdemir, 2004). Eşrefoğulları döneminde de bu bölge bayındır bir hale gelmiştir.

Bu çalışma, 1280-1326 yılları arasında Beyşehir'de hüküm süren Eşrefoğulları Beyliği dönemindeki yerleşik alanı oluşturan İçerişehir kentsel dokusunu, imar edildiği dönemi içerisinde sahip olduğu kültürel birikimden yola çıkarak, irdelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırma dört bölüme ayrılmıştır; ilk bölümde çalışmanın amacı ve kapsamı; ikinci bölümde Anadolu Selçukluları dönemi kent dokusunu oluşturan öğeler irdelemekte; üçüncü bölümde Eşrefoğulları Beyliği'nin tarihi

yer almakta; dördüncü bölümde ise İçerişehir kent dokusu, günümüze kadar varlığını sürdüren yapı/eserlerden yola çıkarak Anadolu Türk Kenti'ni oluşturan mekânsal ögeler paralelinde değerlendirilmektedir.

Harita 1. Beyşehir'in Konumu

2. Anadolu Türk Kenti Dokusunu Oluşturan Ögeler

Anadolu Selçuklu Devleti döneminde Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde irili ufaklı yirmiye yakın beylik kurulmuş ve Anadolu Beylikleri olarak adlandırılmıştır. Merkezi otoritenin zayıflaması ile birlikte siyasi ve toplumsal birçok olay sonucunda kurulan bu beyliklerin kurucuları savaşlarda yararlık gösteren gaziler, fetih yapan Selçuklu emirleri, uçbeyleri ve güçlü kişiliğe sahip atılgan kişiler olmuştur. Beyliklerden bazıları Selçuklu veya İlhanlı Sultanlarının başarılı hizmetlerine karşılık yönetimi kendilerine verilen emir ve meliklerin, ortamı elverişli bularak merkezle bağlarını kesmesiyle oluşmuştur. Eşrefoğlu, Sahip Ata, İnanç, Hamid ve Candarlı Beylikleri bunlardandır (Koroğlu, 1999).

Selçuklu dönemi -Anadolu'da ilk Türk yerleşim süreci olarak- Bizans egemenliğinden devralınan Anadolu kentlerinin, Orta Asya Türk ve İran Türk-İslâm göçebe ya da yarı-yerleşik ve yerleşik yaşam gelenekleri eşliğinde, Hıristiyan-Bizans yerleşim kültürü altyapısı üzerinde yeniden biçimlendirilerek, Türk kenti kimliği kazandığı dönemdir (Özcan, 2011). Bu bağlamda çalışmada Özcan'ın (2010) sınıflaması ele alınarak "Anadolu Türk Kenti Dokusu"nu tanımlamak için Anadolu Selçuklu kentlerinin mekânsal örgütlenme düzenini oluşturan i.savunma ögeleri, ii.siyasal-yönetimsel ögeler, iii. ekonomik ögeler, iv. dinsel ögeler, v.sosyal ve kültürel hizmet ögeleri, vi. tekke ve zaviyeler, vii.barınma ögeleri başlıklarında irdelenmiştir.

2.1. Savunma ögeleri: askeri-stratejik yapılar

Selçuklu vakâyî-namelerinde, I.Alâaddin Keykubad döneminde (1220-1237) merkezi yönetim mekanizmasının kurulması ve milletlerarası-

bölgelerarası ticaretin gelişmesine dayalı olarak hızlı büyüme gösteren ve sur dışına taşıdığı anlaşılan Konya, Kayseri ve Sivas kentlerinin yeniden surlarla çevrilmesine dayanan imar faaliyetlerine ilişkin kayıtlar; Anadolu Selçuklu kentlerinin -sur dışında gelişme gösterse bile- temel mekânsal öğelerinin genellikle surlar içinde bulunduğunu düşündürmektedir. Kent surları "savunma öğeleri" adı altında Anadolu Selçuklu kentlerinin mekânsal sınırlarını biçimlendirmesi ya da kentsel makroformunu tanımlamasının ötesinde prestij ya da imaj ögesi işlevini de üstlenmiştir. Surlar, mekânsal ve fonksiyonel açıdan farklılık gösteren ikincil savunma yapıları ya da tahkimatlar niteliğinde olan İç Kale ve Ahmedekleri kapsamaktadır (Özcan, 2010).

2.1.1. İç kale

Selçuklu döneminde Anadolu kentlerinin hemen tümünde, Orta Asya ve İran Türk-İslâm kentlerindeki ordu geleneğinden Anadolu'ya taşınan miras olarak, kentlerin dış savunma hattından ayrı bir savunma duvarıyla çevrelenmiş, iç kale olarak tanımlanan askeri ve yönetici merkezler işlevine sahip kaleler bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu kentlerinin çekirdeğini oluşturan iç kaleler, mekânsal konum ya da yer seçimi açısından kent planları ile birlikte irdelendiğinde kentlerin mekânsal kurgusu içinde yönetici merkez olarak ana odak işlevini üstlendiği, konumsal yer seçiminin ise kentlerin yerleşme sistemi içinde sahip olduğu işlevsel kimlik ve topografik koşullara göre biçimlendirildiği anlaşılmaktadır (Özcan, 2010).

2.1.2. Ahmedek (Ehmedek)

Orta Asya ve İran Türk-İslâm kentlerinde olduğu gibi Anadolu Selçuklu kentlerinde de; sur, hendek ve kule gibi savunma tesisleri ile tahkim edilen ahmedek adı verilen kaleler bulunmaktadır. Ahmedek; kent yöneticisi ya da komutanının ikametgâhı, kale askerlerinin konutları-kışla, cami veya mescid hatta zaviye gibi dini yapılar ile hapisane, cephanelik, su sarnıçları ve erzak depoları gibi askeri-stratejik ve yaşamsal birimlerin yer aldığı stratejik yapılardır (Özcan, 2010). Selçuklu dönemi vakâyî-name kayıtları; Konya, Kayseri, Sivas, Malatya, Akşehir, Alâiyye ve Sinop kentlerinde iç kalelerden ayrı, bağımsız bir mekânsal öge olarak örgütlenmiş ahmedek adı verilen kalelerin varlığını ortaya koymaktadır. Ancak, Selçuklu kentlerinin bir savunma ögesi olarak ahmedeklerin -istisnasız- tüm Selçuklu kentlerinde var olduğunu söylemek -bugün için- olanaklı değildir (Özcan, 2010).

2.2. Siyasal-yönetimsel öğeler

Selçuklu sultanları ülke topraklarını, çocukları ve akrabalarından oluşan Melik adı verilen hanedan üyeleri arasında özerk yönetim bölgelerine ayırmış ve her bir melikin yönetim bölgesinde kendi devlet teşkilatını kurarak, devlet işleri ve ikametgâh için saltanat sarayları ya da devlethaneler yaptırmıştır (Özcan, 2010).

2.2.1. Saraylar: saltanat sarayı ve yazlık-kışlık saray ve köşkler

Selçuklu çağındaki güç simgesi niteliğindeki saltanat sarayları kente hâkim bir noktada ve iç kalelerin içinde konumlandırılmışlardır. Saltanat sarayı dışındaki saray ve köşkler dinlenme ve eğlenme işlevindeki yazlık ve kışlık mekânlar olarak yapılandırılmıştır. Anadolu'da Selçuklu saray geleneğine ilişkin en bilinen örnek Beyşehir Gölü kıyısındaki Kubâd-âbâd sarayıdır. Selçuklu vakâyî-name metinleri ve arkeolojik-mimari araştırma bulguları, Selçuklu döneminde siyasal-yönetimsel başkentler işlevini üstlenmiş Konya ve Kayseri kentlerinde gerek saltanat sarayı işlevindeki gerekse Sultan ve maiyetinin eğlence-dinlenme mekânları niteliğindeki saray ve köşkerlerin varlığına işaret etmektedir (Özcan, 2010; Özcan, 2011).

2.2.2. Devlethane

Selçuklu dönemi vakâyî-name kayıtları; Konya, Kayseri, Sivas, Erzincan ve Harput gibi kentlerde, saltanat sarayları dışında hukukî ve kanunî işlerin görüldüğü, yabancı ülkelerden gelen elçilerin kabul edildiği ve sultanların halkın istek ve şikâyetlerini dinlediği; "bargâh" adı verilen toplantı salonları ile "dadgâh" adı verilen adliye ve mahkemelerin yer aldığı bölümlerden oluşan "devlethane" adı verilen medrese tarzında yapıların bulunduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, Selçuklu kentlerinin işlevsel kimlik ve demografik büyüklüğüne göre bazı dönemlerde ulucami ya da medreseler de bazı dönemlerde devlethane işlevini üstlenmişlerdir. Toplumsal ve halka açık bir kurum olan devlethanelerin işlevsel nitelikleri gereği kentte iç kale dışında konumlandırıldıklarını söylemek mümkündür (Özcan, 2010; Özcan, 2011).

2.3. Ekonomik ögeler: imalathaneler, çarşı ve pazarlar

Selçuklu döneminde ekonomik ögeler niteliğindeki imalathane ve hanlar ile çarşı ve pazarlardan oluşan ticaret mekânlarının, genellikle sıra ya da sokak düzeninde konumlandırılmış dükkânlar ya da tek kitle halinde yapılandırılan hanlar içinde örgütlendiği ve ekonomik faaliyet konularına göre uzmanlaşma gösterdiği söylenebilir. Nitekim Selçuklu dönemi vakıf-name kayıtlarında; aşçılar, attârlar, bezciler, demirciler, bakırcılar, kunduracılar, bıçakçılar çarşıları ya da at pazarı veya buğday pazarı gibi belirli bir faaliyet konusunda uzmanlaşmış çarşı ve pazarların varlığı, Anadolu Selçuklu kentlerinde aynı tür faaliyetlerle uğraşan esnaf ve zanaatkârların ortak mekânlarda örgütlendiğini, bu yönüyle çarşı ve pazarların mekânsal ve işlevsel açıdan uzmanlaşma gösterdiğini ortaya koymaktadır (Özcan, 2010).

Selçuklu döneminde kentsel tüketim faaliyetlerine yönelik çarşı ve pazarların ulucami ya da kale kapıları yakınında konumlandırıldığı, buna karşılık, koyun pazarı veya at pazarı ya da Türkmen Pazarı olarak adlandırılan, göçebe Türkmenlerin yetiştirdiği at ve katır gibi hayvansal ya da halı ve kilim gibi el sanatları ürünlerinin alım-satımının yapıldığı geniş mekânlara

gereksinim duyan ya da dericilik faaliyetleri gibi çevre ve sağlık koşulları açısından olumsuz etkileri olan çarşı ve pazarların ise kent surları dışında konumlandığı anlaşılmaktadır (Özcan, 2010).

2.4. Dinsel ögeler: Ulucami ya da Cuma camileri

Selçuklu Sultanları Anadolu'da Selçuklu hâkimiyetini pekiştirmek amacıyla Ulu Camiler yaptırmışlardır. İslâm medeniyetine mensup olan her siyasi irade, bu medeniyetin cuma camii olarak başlayan ve ulucami olarak devam eden geleneğine mutlaka katılmıştır. Anadolu'ya gelen Büyük Selçuklular, bu gelisten hemen sonra kurulan Anadolu Selçukluları ve bunların iktâ verdiği beylikler bu geleneği aynen sürdürmüşlerdir (Ökten, 2012). 13. ve 14. yüzyıldaki Anadolu Beylikleri Dönemi'nde beyler, bağımsız bir beylik veya devlet olduklarını göstermek için Anadolu'nun birçok yerine Ulu Camiler yaptırmışlardır (Özcan, 2010).

Cuma camileri; mimari ve sanatsal özgünlüklerinin, görkemli taç kapılarının yanı sıra, "mihrap", "minber" ve ezanın her taraftan duyulmasını sağlayan yüksek "minare" olmak üzere belirleyici üç ortak özelliğe sahiptir (Sakaoğlu, 2014).

2.5. Sosyal ve kültürel hizmet ögeleri (külliye): medrese ve dârü's şifalar

Selçuklu sultanlarının, Orta Asya ve İran Türk-İslâm devlet geleneği mirasından gelen vakıf yoluyla sosyal yardım ve kültürel hizmet kurumları yapıtırma politikalarının mekânsal ürünleri olarak;

Anadolu kentlerinin hukuk, tıp, matematik, astronomi, felsefe ve edebiyat eğitimi veren medreseler,

Sağlık ve eğitim kurumları işlevindeki dârü's şifalar gibi sosyal-kültürel amaçlı kamusal hizmet yapıları ile donatıldığı bilinmektedir. Hamamlar, anıtsal su mimarisini oluşturan sivil yapılarıdır. İslâm mimarisine hamam yapılarını kazandıran Türkler, mimari estetiği de ön planda tutmuşlardır (Alperen, 2001).

Bu sosyal-kültürel hizmet yapı faaliyetleri; yaşam düzeyinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Selçuklu medrese ve sağlık kurumlarının çekim merkezi işlevi üstlenerek, Anadolu Selçuklu kentlerinin demografik- mekânsal büyüklük ve işlevsel niteliklerine göre cami-medrese-hamam ya da cami-hanikâh-hamam gibi külliye grupları biçiminde kentlere eklemlendirildiği görülmektedir (Özcan, 2010).

2.6. Tekke ve zaviyeler

Anadolu Selçuklu kentlerindeki tekke ve zaviyeler kentsel alanlarda sur dışı gelişmeleri teşvik eden ve yönlendiren ikincil gelişme odakları işlevini üstlenirken; kırsal alanlarda dinsel işlevine dayalı yerleşim odakları haline gelmiş ve kırsal yerleşmelerin çekirdeğini oluşturmuşlardır (Özcan, 2010).

Anadolu'da 13. yüzyılda Türk tüccar ve zanaatkârları arasında yayılmaya başlayan Ahilik ya da Ahiyân-ı Rûm ve Bacıyân-ı Rûm adı verilen dini ve ahlâki temele dayanan askeri-meslekî örgütlenmeler, kentsel alanlarda örgütlü zanaat siteleri, kırsal alanlarda ise tekke ve zaviyeler kurulması biçiminde yerleşme düzenine ve kent kültürüne yansımıştır. (Özcan, 2006a). Konya ile Beyşehir, ahilerin Anadolu Selçuklular döneminden itibaren faaliyet gösterdikleri en önemli merkezlerden biri olmuştur (Yörük, 2008).

2.7. Barınma ögeleri

Selçuklu dönemi vakfiyelerinde vakfedilen mülklere dair toponomi verileri mekânsal boyutta değerlendirildiğinde; Selçuklu dönemi konutlarının alt katlarında yaşam biçimi ya da ekonomik etkinliklere göre ahır ya da imalathâne veya ticarethâneler bulunan ahşap veya kerpiçten yapılmış bir veya iki katlı yapılar olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yerleşim dokusu içinde çok sayıda bağ, bahçe ve tarla bulunduğu ya da başka bir ifadeyle kentlerde sur içinde tarımsal faaliyetlerin sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Buradan hareketle Selçuklu dönemi kentlerindeki konut tipolojilerinin, bir ya da iki katlı ve tarımsal üretime elverişli nitelikte tek ailelik bahçeli konutlardan oluştuğu, dolayısıyla kentsel alan içinde yoğun bir yapılaşma dokusu olmadığı düşünülmektedir (Özcan, 2006b).

Anadolu Selçuklular döneminde cami, darüşşifa, kervansaray, medrese gibi kamu binaları, I. Alaeddin Keykubad (120-1237) dönemine kadar az sayıdadır. Kuruluş çabaları, birliğin sağlanması, Bizans'ın yitirdiği toprakları geri alma amaçlı saldırıları, Hristiyan Avrupa'nın haçlı seferleri ülke ekonomisini zayıflatmış, bayındırlık harcamalarına imkân kalmamıştır. I. Alaeddin Keykubad döneminde gelirlerin artması, birliğin sağlanması ile birlikte bilim ve sanat yaşamı canlanmış, medrese ve kervansaray gibi sosyal tesisleri yapacak birikim oluşmuştur (Koroğlu, 1999).

3. Eşrefoğulları Beyliği ve İçerişehir (Beyşehir) Kent Dokusu

Bu bölümde Beyşehir (İçerişehir) kent dokusunun oluştuğu dönem olan Eşrefoğulları Beyliği ve kenti oluşturan mekânsal ögeler ele alınmış, genel bilgilenme de tanımlanan başlıklar doğrultusunda aktarılmıştır.

3.1. Tarihsel çerçeve: Eşrefoğulları Beyliği

13. yüzyılın sonlarına doğru güç kaybeden Moğol egemenliği karşısında, Selçukluların yeniden toparlanma imkânının kalmadığını gören bazı Türk boyları, beylerinin liderliğinde yer yer direnişler göstererek kendi bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bu bölgesel Beyliklerden biri olan Eşrefoğulları, coğrafi olarak Anadolu Selçuklularının başkentine yakın bir konumda bulunuyordu (Çaycı, 2008). Moğolların Anadolu'yu istilasından (1243) sonra Eşrefoğlu Seyfettin Süleyman Bey, Süleymaniye (Beyşehir) şehrini kurmuş ve buradan bağımsızlığını ilan ederek Eşrefoğlu Beyliği'ni meydana getirmiştir.

Eşrefoğulları Beyliği'nin ilk merkezi Gorgorum olmuş, daha sonra bu beyliğin daimi merkezi, ilk reisi Süleyman Bey tarafından tesis edilen Süleyman Şehir (Beşşehir) olmuştur (Muşmal, 2000). Süleyman Şehir, beyliğin merkezi olduktan sonra "beyin şehri" olarak anılmış ve "Beşşehir" adını almıştır (Alperen, 2001).

Eşrefoğulları Beyliği, ilk zamanlarda genişleme eğilimi göstermişse de İlhanlılar'ın Anadolu'ya hâkim olmaları ve Anadolu beylerine karşı harekete geçmelerine bağlı olarak 46 yıl sürmüştür. Rum ülkesinin kuzeyinde bulunan bu beyliğin batısında Dünderoğulları'nın, güneyinde Karamanoğulları'nın, doğu ve kuzeyinde Cengiz hanedanının toprakları vardır. Bu ailede ilk bey olan Seyfeddin Süleyman Bey, M.S.1297 yılında Beşşehir'de eşsiz Türk Mimari eserlerinden olan camiini yaptırmıştır. Süleyman Bey'in vefatı üzerine büyük oğlu Mehmet Bey başa geçmiştir. Mübarizid'din Mehmet Bey döneminde (1302-1320) beylik, 220 köy ile Ilgın, Akşehir, Doğanhisar, Çay, Bolvadin, Şarkikaraağaç, Yalvaç, Gelendost gibi 15 ilçeyi yönetimine almıştır. Mehmet Bey'in Mevlana'nın torunu, Ulu Arif Çelebi ile ve Seydişehir'in kurucusu Seyit Harun Veli ile dostluk kurduğu ve Mevlevi Çelebisi mertebesine ulaştığı bilinmektedir. Mehmet Bey'in yerine oğlu II. Süleyman Bey geçmiştir. II. Süleyman Bey'in hükümdarlığı, İlhanlıların Anadolu Valisi Timurtaş'ın Anadolu Beylerini ortadan kaldırmak üzere şiddetli hareketi zamanına rastlamıştır. Timurtaş Beşşehir üzerine gelerek şehri zapt etmiş Süleyman Bey'i yakalatarak öldürtmüştür. Süleyman Bey'in ölümüyle Eşrefoğulları Beyliği sona ermiştir (Muşmal, 2000).

İlhanlıların Anadolu Genel Valisi Timurtaş 1326 yılında Beşşehir ve çevresinde hüküm sürmekte olan Eşrefoğulları Beyliği'ni ortadan kaldırdıktan sonra, Eşrefoğulları ülkesini İsmail Aka ismindeki Moğol beyine vermiştir. Timurtaş Paşa Dünder Bey'e de hücum etmiş onu yakalatarak öldürtmüştür. Daha sonraları Dünder Bey'in oğlu Hızır Bey Timurtaş'ın öldürülmesinden sonra Beşşehir ve çevresine sahip olmuşlardır. 1372 yılına kadar bölgede, bazen Karamanoğulları, bazen Hamit ve Moğol Beyleri hüküm sürmüşler, bu tarihten sonra Osmanlılar bu bölge ile ilgilenmeye başlamıştır (Muşmal, 2000).

Eşrefoğulları tarafından II. Mesud adına 1288 yılında yenilenen bir kale inşa edildiği belirtilmektedir (Alperen, 2001). Kalenin yenilendiğine dair ifadeler, daha önce burada olması muhtemel bir yerleşmenin harap olan surlarının içerisinde yerleşilerek yeniden inşa edildiğini düşündürmektedir.

Eşrefoğulları Beyliği'ne dair askeri-stratejik yapı öğelerinden olan üç kapılı kaleden günümüzde; sadece kuzey kale kapısı ayakta. Kalenin surları tamamen yıkılmış ve temelleri toprağın altında kalmıştır. Kalenin sınırlarının Cemcem Çeşmesi'nden başlayarak Kereste Fabrikası'nın arkasından kuzey kapısına ulaştığı ve aynı güzergâhta devam ederek göl kıyısında son bulduğu tahmin edilmektedir (Çaycı, 2008). İçerişehir surları içerisinde stratejik birimler, yaşam alanları ve Külliye yer almaktadır.

Beyşehir kalesi hakkında gerek kent kalıntılarında gerekse literatürde yeterli veri olmaması nedeniyle yapı tekniği ve malzemesi açısından tam olarak yorumlanamamıştır. Bununla birlikte mevcut kale kapısının anıtsal ölçülere sahip olmadığı bu nedenle mütevazı bir yapı olduğu tahmin edilmektedir (Çaycı, 2008).

Fot. 1. Beyşehir Kale Kapısı, Beyşehir Belediyesi Arşivi, 2014.

3.2.2 Siyasal-Yönetimsel Öğeler

Beyşehir Gölü'nün kuzeydoğu kıyısında Anamas Dağlarının eteklerinde kurulan Kubâd-âbâd Sarayı Külliyesi, günümüze ulaşabilmiş tek Anadolu Selçuklu saray yapısıdır. Büyük bir külliye halinde, Alâeddin Keykubad zamanında inşa edilmiş olup, mimarı ünlü vezir Sadettin Köpek olarak kabul edilmektedir. İbn Bibi'ye göre Alâeddin Keykubad, Kayseri'den Antalya'ya giderken Konya'dan geçip Beyşehir Gölü kıyısında cennetten güzel bir yer bulmuş, hemen burada şehir kurulmasını emretmiştir. 1236'da av emiri ve mimarbaşı olan vezir Sadettin Köpek, sultanın çizdiği bir krokiye göre bu emri yerine getirmiş ve kısa zamanda saray tamamlanmıştır (Aslanapa, 1999).

Saray dağınık haldeki 16 yapı ve av parkından meydana gelmiştir. Bunların bazıları, Büyük Saray, Küçük Saray, Köşk kalıntıları ve iskele yapılarıdır. Günümüze ulaşan yapılardan Büyük Saray ve Küçük Saray kısmen iyi durumdadır (Fotoğraf 2 ve 3). Pek çok alçı kabartmanın yanı sıra sarayı süsleyen çiniler, insan ve hayvan figürleri, göl kuşları ve sembolik figürlerle bezenmiştir (Zengin, 1998).

Fot. 2. Kubad Abad Sarayı, "Küçük Saray" ın Planı, [URL-2].

Fot. 3. Kubad Abad Sarayı, "Büyük Saray" ın Planı, [URL-2].

Arkeolojik bulgular Kubâd-âbâd saray yerleşkesinde, saraylar ve köşkler ile av hayvanları bahçesi gibi Sultan ve maiyetinin eğlenme-dinlenme mekânları yanında konutlar ile hamam, su kanalları, tersane gibi kentsel sosyal ve teknik altyapı öğelerinin varlığını ortaya koymaktadır. Bu tespitler, Kubâd-âbâd sarayı yapı gruplarının tarihsel süreç içinde kentsel yerleşme niteliği kazandığını düşündürmektedir. Nitekim Kubâd-âbâd subaşı Bedreddin Sutaş adına

yazılmış 1235 tarihli kitabenin varlığı, Kubâd-âbâd saray yerleşkesinin Selçuklu yerleşme sistemi içinde askeri-stratejik merkez (subaşılık merkezi) işlevi üstlenmiş bir kentsel yerleşme olduğunu doğrular niteliktedir (Özcan, 2010).

3.3. Ekonomik Ögeler: İmalathaneler, Çarşı ve Pazarlar

M.Ö. 7000'li yıllara kadar uzanan kültür ve medeniyet geçmişi barındıran Beyşehir binlerce yıl boyunca birçok medeniyetin kuruluş ve yıkılışına sahne olmuştur. Er Baba sakinleri, Hititler, Frigler, Lidler, Romalılar ve Türkler bölgeye hâkim olmuştur. Bölgeye hâkim olan Türkiye Selçuklu Devletinin adeta ikinci başkenti konumuna geldiği bilinen Beyşehir, ticaret yollarının bağlantı noktalarında konumlanmış olmasına dayalı olarak Osmanlılar zamanında da sancak merkezi olmuştur (Alperen, 2001). Siyasal idare merkezi olma işlevini koruyan Beyşehir aynı zamanda, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda da önemli olmuştur.

Sultan Alâeddin Keykubad (1220-1237) döneminde kültür ve imar faaliyetlerinin canlanması, Beyşehir'in tarih içinde öneminin artmasına kanıt olarak gösterilebilir. Bu dönemde yaptırılan Kubadabad Sarayı ve şehri ile birlikte Türkiye Selçuklularının ikinci derece başkenti vazifesini gören bu topraklarda bayındırlık faaliyetleri artmış; adalar, yarım adalar, kasırlarla süslenmiştir (Alperen, 2001).

Eşrefoğullar Beyliği mimari ve sanat anlamında da oldukça iyi bir konuma sahiptir. İçerşehir'de yer alan mimari eserler, özellikle Eşrefoğlu Camii, taş işçiliği, çini kaplama sanatı örnekleri, ağaç işleme sanatı yönünden eşsiz işçiliğe sahip olup sanatsal ögelerin uyumunu içermektedir (Akok, 1976).

Eşrefoğlu Süleyman Bey Camisinin yanı sıra Eşrefoğlu Beyleri tarafından Selçuklular adına bastırılan bakır ve gümüş sikkeler örnek olarak verilebilir (Alperen, 2001).

Süleyman Bey Külliyesi kitabesi, hem epigrafik bilgileri hem de Eşrefoğlu ile ilgili en eski vakfiye kayıtlarını içermektedir. Caminin girişinde yer alan Taç Kapı'nın üzerindeki vakfiyeye ait kitabede şu ifadeler yer almaktadır;

"Bu mübarek mescidi yapan adaletli ve hayırlı bir emir Eşrefoğlu Süleyman Allah kabul etsin. Beziye Han'ını ve bu hanın ve büyük mescidin etrafındaki dükkânları, büyük hamamı, vakfiyesinde belirttiği yirmi evi ve yine vakfiyesinde anılan ikişer gözlü Efis, Kalu ve Selman Değirmenlerini vakfetmiştir. Bütün emlakın gelirleri rakamla 12.000 dirhemdir." (Alperen, 2001; Çaycı, 2008).

Ayrıca, F.N. Uzluk tarafından yayımlanan "Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi" adlı çalışmada Beylik Vakıflarına ait kayıtlar yer almakta olup İsmail Ağa Medresesi ile ilgili olarak;

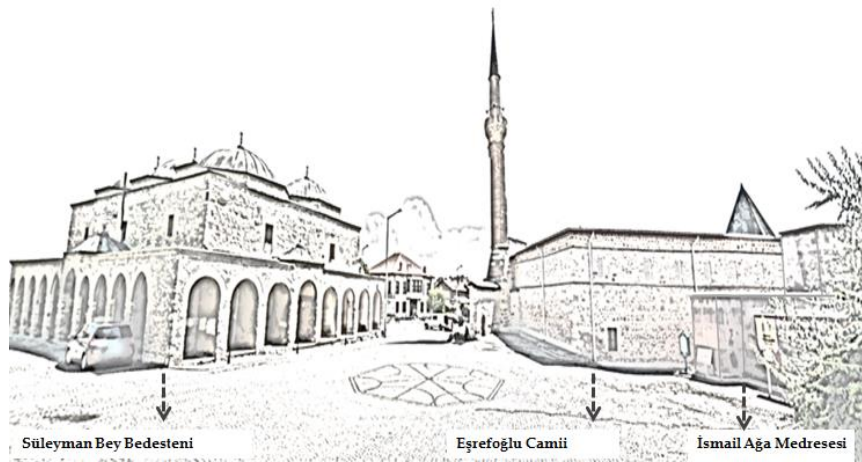
"Medreseye bitişik Hamam önünde dükkânlardan" bahsedilmektedir (Çaycı, 2008).

Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere İçerişehir kent dokusunda Cami, Bedesten (Han), Hamam, hamamın önünde yer alan dükkânlar ile konut ve değirmenlerin yer aldığı anlaşılmaktadır.

İçerişehir’de alışveriş yapanlar arasında yoğun sosyal ilişkiye imkân veren, ticaretin gelişmesini sağlayan dinamik unsur Süleyman Bey Camii’nin kuzeyinde, hamam ile cami arasında bulunan Süleyman Bey Bedestenidir (Harita 3, Şekil 1).

Harita 3. Eşrefoğulları Süleyman Bey Külliyesi içerisinde yer alan eserlerin konumu.

Şekil 1. Süleyman Bey Bedesteni, Eşrefoğlu Camii ve İsmail Ağa Medresesi ilişkisi.

Bedesten, Eşrefoğlu Vakfiyesi'nde "Bezzaziye Hanı" olarak tanımlanmaktadır (Çaycı, 2008). Süleyman Bey Bedesteni, külliye içinde asli hüviyetini kaybeden iki eserden birisidir. Osmanlılar zamanında 1551 yılında onarılan bedesten, adeta yeniden yapılmıştır. 1976'da Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Plan şemalarının oluşumunda etken olan kubbe sayısı bakımından tasnife göre; Süleyman Bey Bedesteni "altı üniteli bedesten" grubuna girmektedir (Alperen, 2001; Çaycı, 2008).

Fot. 4. Süleyman Bey Bedesteni, [URL-3].

21 x 28 m ölçülerinde dikdörtgen şeklinde olan Bedestenin güney, doğu ve batıda olmak üzere üç kapısı vardır. Mekanın çevresini dolaşan birbirinden bağımsız olan, ana cadde ve sokaklara açılan dükkan sayısının 1936 yılında 27 iken 1976 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan restorasyon çalışmaları sonrasında 34'e çıkartıldığı belirtilmektedir (Çaycı, 2008).

3.4. Dinsel öğeler: Ulucami ya da Cuma Camileri

Eşrefoğlu Süleyman Bey külliyesi Eşrefoğulları Beyliği döneminden günümüze kadar gelebilen önemli bir mimari eserdir. 13. yüzyılın sonunda inşa edilen cami, bundan iki yıl sonra tamamlanan türbe, aynı yıllarda yapılan han (bedesten) ve hamamın oluşturduğu Eşrefoğlu Süleyman Bey külliyesi, 14. yüzyılın sonlarında medrese, 16. yüzyılın ikinci yarısında bir Osmanlı türbesinin katılmasıyla fiziksel ve fonksiyonel yönden daha da genişlemiştir. Yapılış tarihi itibarıyla Anadolu Beylikler döneminin de en eski ve büyük külliyelerinden birisi olan Eşrefoğlu Süleyman Bey Külliyesi Selçuklulardan gelen külliye geleneğinin (Kayseri Huand Hatun Külliyesi, Divriği Ulu Cami Külliyesi, Konya Sahipata Külliyesi ve bunun gibi) devam etmesinde diğer beyliklere örnek olmuş, büyük boyutlu Osmanlı külliyelerine basamak teşkil etmiştir (Erdemir, 2000). Külliye Beyşehir Gölünün kuzeyindeki en eski yerleşim bölgesi olan ve mahallede de ismini veren "İçerişehir"de şehir surları içinde yer almaktadır.

Fot. 5. Eşrefoğlu Camii, [URL-4].

Eşrefoğlu Külliyesini oluşturan yapılar arasındaki en önemli eser Eşrefoğlu Beyliği'nin kurucusu olarak kabul edilen Seyfeddin Süleyman Bey tarafından yaptırılan ve Anadolu'nun en büyük camilerinden biri olan Eşrefoğlu Süleyman Bey Camiidir. Caminin inşa tarihi ile ilgili iki kitabe tespit edilmiştir. Camide dış portalin kitabesi 1297, iç portalin çini mozaik kitabesi 1299 tarihlidir (Aslanapa, 1999; Çaycı, 2008). Cami ağaç direkler üzerindeki ahşap konsollara oturtulan düz kirişli, düz çatılı ve toprak damlı bir yapıdır. Anadolu'daki ağaç, çatı ve direkli düz tavanlı ulu camilerin en büyüğü ve görkemlisi olan caminin dikkat çekici yanları; mihrap önü kubbesinin mozaik çini kaplamaları, yüksek taş portali, girişteki hazırlık bölümünün duvarında yer alan çini mozaik kaplamaları ve ağaç işçiliğidir (Zengin, 1998). Camide ahşap, taş ve çininin mükemmel uyumu görülmektedir. Taş ve ağaç işlemleri, mozaik çini süslemeler, Selçuklu sanatının son ve en olgun şekilde gelişmiş bir üslup beraberliği içinde ahenkli bir bütün meydana getirmiştir (Aslanapa, 1999).

Fot. 6-Fot. 7. Eşrefoğlu Camii, [URL-5].

Özgün ve zengin mimarisi ile Eşrefoğlu Camii beylik dönemi başkenti Beyşehir'in ilk ulucamisi olmuştur. Cami gerek Beyşehir halkının gerekse beylik

sınırları içinde yaşayan halkın Cuma camiidir. Zaman içinde artan kent nüfusu ile birlikte kentteki Cuma camilerinin sayısının arttığı düşünülmektedir.

Eşrefoğlu Beyliği döneminden günümüze gelen ikinci dini mekân Beyşehir’de yer alan Demirli Mescit olup Anadolu’daki tek mekânlı mescit uygulamasının örneklerindedir (Çaycı, 2008).

Fot. 8. Demirli Mescit, [URL-6].

3.5. Sosyal ve kültürel hizmet öğeleri (külliye): medrese ve hamam

Eşrefoğlu Beyliği döneminde sosyal ve kültürel hizmet öğeleri olarak İsmail Ağa (Taş) Medresesi ve Süleyman Bey hamamı bilinmektedir. Selçuklular döneminde Konya merkez ve ilçelerinde sosyal ve kültürel hizmet öğeleri arasında yer alan ve 13. yy’a tarihlenen darüşşifaların olduğu bilinse de Eşrefoğulları Beyliği döneminde Beyşehir’de yer alan herhangi bir darüşşifanın izlerine rastlanmamıştır.

3.5.1. İsmail Ağa Medresesi

İsmail Ağa Medresesi Süleyman Bey Külliyesi içinde büyük kısmı yenilenmiş ikinci örnektir. Eserin inşa tarihinin bilinmediğini belirten kaynakların yanı sıra Beylik dönemi sonrasında 1369’da inşa edildiğini belirten kaynaklar da bulunmaktadır. Kaynaklarda, eserin ilk haliyle Seyfeddin Süleyman Bey tarafından yapılmış olma ihtimali ve sonrasında Emir İsmail Ağa zamanında yeniden yapılmış olabileceği belirtilmektedir. Medresenin kitabesinde yer alan ve eserin İlhanlılar adına Beyşehir’de hüküm süren Emir İsmail Ağa tarafından yenilendiğini belirten ifadeler, daha önce burada harap olmuş bir medresenin varlığını işaret etmektedir (Alperen, 2001).

Fot. 9. İsmail Ağa Medresesi, [URL-7].

İsmail Ağa Medresesi, doğu-batı yönünde inşa edilmiş olup tek katlı, açık avlulu plan şeması, eyvanlı, türbeli ve revaklı hücreleri ve portaliyle Anadolu Selçuklu medreseleri arasında yer almaktadır (Çaycı, 2008).

3.5.2. Süleyman Bey Hamamı (Çifte Hamam, Büyük Hamam)

Süleyman Bey Hamamı, Anadolu Selçuklu hamamlarının karakteristik özelliklerinden olan çifte hamam tarzında olup kuzey kale kapısının güneybatı yönünde, Bedesten'in 20 m. batısında yer almaktadır (Çaycı, 2008). 13.yüzyıl sonlarında yapıldığı tahmin edilen hamamın girişi Türk mimarisiyle özdeşleşen sivri tonozla örtülmüştür (Alperen, 2001). Kuzeydoğu- güneybatı istikametinde çifte hamam olarak inşa edilen eserin kuzeybatı yönündeki kadınlar bölümü günümüze kadar ulaşmamıştır. Erkekler kısmı; plan tipolojisi, yapı elemanları, yapı malzemesi ve süslemesi bakımından döneminin önemli özelliklerine sahiptir (Çaycı, 2008). Süleyman Bey Hamamı Selçuklu dönemine ait diğer hamamlar gibi; haçvari, dört eyvanlı ve köşe hücreli tipte inşa edilmiştir (Çaycı, 2008).

Fot. 10. Süleyman Bey Hamamı, [URL-8].

Hamam plan özellikleri bakımından; soyunmalık, ılıkılık, aralık, sıcaklık, cehennemlik ve su deposu gibi tüm üniteleri bünyesinde barındıran komple bir oluşumdur. Kubbesinde yer alan ışıklık sistemi, tuğla ebatları vb. özellikleri ile malzeme ve gelişimin izlerini sunmaktadır(Çaycı, 2008).

3.6. Tekke ve Zaviyeler

Beyşehir yöresine ilişkin tarihsel kaynaklarda (Erdoğan, 1992; Yörük, 2008) rastlanan Ahî Yâkub mescidi, Şeyh Hacı Hasan zaviyesi, Şeyh Hamza zaviyesi, Ahî Kemal zaviyesi, Ahî Mesud zaviyesi ve Ahi Segid Zâviyesi vb. yer adları Beyşehir yöresinde çok sayıda Ahi zaviyesi bulunduğunu, söz konusu tekke ve zaviyelerin kentteki sosyo-ekonomik, kültürel yapıyı ve kent mekânını şekillendirdiğini göstermektedir.

Beyşehir’de ahilerle bağlantısı tespit edilen 5 vakıftan 3’ü ahilerin tasarrufunda iken, 2 ahi vakfı da başkalarının idaresine geçmiştir. Beyşehir’in Hassün Köyü’ndeki Ahi Segid Zâviyesi’nin Subaşı Muslihiddin, Ahi Yakub Mescidi’nin ise kimin elinde olduğu belli değildir. Eşrefoğlu Camisi Ahi Kemal, Ertunzâde Zâviyesi Ahi Seydi v. Ahi Habib, Ahi Kemal Zâviyesi Ahi Mehmed b. Ahi Kemal, Ahi Mesud Zâviyesi de Ahi Kemal – Ahi Mehmed ve Ahi Sa’di marifetiyle yönetilmiştir. Ahi Mesud Zâviyesinin yıkılması sonucu ümera eliyle iki yerde yeniden zâviye ihdas edilmiş, vakfın biri Ahi Kemal, diğersinin de Ahi Mehmed ile Ahi Sa’di’ye verilmiştir (Yörük, 2008).

3.7. Eşrefoğulları Beyliği Döneminde Beyşehir’de (İçerişehir) Barınma Kültürü ve Kent Dokusu

1240 yılında Baba İshak İsyânı’nı bastırmakla görevlendirilen Mübarizeddin Armağan Şah’ın isyanı bastırdıktan sonra -Eşrefoğlu Beyliği döneminde “Cuma/dışarışehir” olarak adlandırılan mahallede günümüzde ise Hacı Armağan olarak bilinen mahallede- Armağan Şah’ın adını taşıyan Cuma Camii yaptırılmıştır. Bu cami, o dönemde İçerişehir’den önce de yerleşme bulunan alanların olduğunun işaretidir (Alperen, 2001).

Eşrefoğulları Beyliği yönetimi döneminde;

Yerleşim yeri sayısı: 65 şehir + 155 Köy (10.000 km²) iken,

Asker sayısı: 70.000’dir.

Eşrefoğlu Beyliği’nin yayıldığı alanlar;

Güneyde; Seydişehir, Bozkır,

Kuzeyde; Doğanhisar, Ilgın

Batıda; Yalvaç, Şarkikaraağaç, Gelendost

Kuzeybatıda; Akşehir, Çay, Bolvadin bölgesini içermektedir (Çaycı, 2008;

Alperen, 2001; Uzunçarşılı, 1988).

Beylik süresince Seydişehir, Bozkır ve Şarkikaraağaç Eşrefoğlu Süleyman Bey tarafından; diğer yerleşmeler oğlu M.Mehmet Bey tarafından Beyliğe eklenen yerleşim alanlarını oluşturmaktadır.

Çizelge 1. Eşrefoğulları Süleyman Bey Külliyesi içerisinde yer alan eserler ve yapılma dönemleri

<i>Eserin adı</i>	<i>Yapım Yılı</i>	<i>Yaptıran kişi</i>
Beyşehir Kalesi	1288/1290	S.S. Bey
Süleyman Bey Camii	1296	
Süleyman Bey Bedesteni	1299	
Süleyman Bey Türbesi	1301-1302	
Süleyman Bey Hamamı	13.yy sonları(tahmini)	*1
Beyşehir Demirli Mescit	1314	M. Mehmet Bey
İsmail Ağa(Taş) Medresesi	1369	Beylik sonrası

Beylik dönemi Beyşehiri'nden günümüze aktarılan kültürel miras; Eşrefoğlu Camii, Türbesi, Bedesteni, Hamamı, Medresesi ve kale kapısı gibi anıtsal yapılarla sınırlıdır. Eşrefoğulları Beyliği döneminde yaptırılan bu eserlere ek olarak Bolvadin Camii(1320)'nin de yer alması Beyliğin medeniyet ve kültür seviyesinin yayıldığına göstergelerinden birisidir.

Külliye, mekânsal ve işlevsel bir bütünlüğe sahip olup, yapıların aralarında oluşan kentsel boşluk yerli halk ile kente dışarıdan gelen (beylik sınırları içinde yaşayan) halkın tören, alışveriş vb. amaçlarla bir araya geldiği, yoğun bir iletişime geçtiği toplanma alanlarını oluşturmaktadır. Bu durum Eşrefoğulları beyliği döneminde Selçuklulardaki "meydan" geleneğinin devam ettirildiğini göstermektedir. Günümüzde İçerişehir'de Eşrefoğlu Camii ve bedesten önünde yer alan açık alan, geçmişteki kadar ihtişamlı bir büyüklükte olmasa da, aradan geçen yüzyıllara rağmen Eşrefoğlu Beyliği başkentinin ana meydanından izler taşınması yönüyle önemlidir. Beylik döneminden her ne kadar günümüze kadar ulaşan konut bulunmasa da Fotoğraf 11-18'de görülen barınma mekânları geleneksel konut dokusundan izler taşımaktadır. Toplumsal yaşam biçimindeki değişmeye bağlı olarak konut mimarisi ve malzemesi değişmiş olsa da yapı malzemesi olarak kerpiç, moloz taş ve yapıyı desteklemek için ahşap kullanıldığı, ahşap çıkmaların olduğu, tek veya iki katlı evlerin yer aldığını söylenebilir.

*1 Eseri yaptıran kişi bilinmiyor.

Fot. 11. Barınma ögesi (Alperen, 2001).

Fot. 12. İçerişehir Mahallesi (Beşehir Belediyesi Arşivi, 2014).

Fot. 13. Geleneksel konut örneği (Tekkanat, 2014).

Fot.14. Geleneksel konut örneği (Tekkanat, 2014).

Fot. 15. Geleneksel konut örneği (Tekkanat, 2014).

Fot. 16. Geleneksel konut örneği (Tekkanat, 2014).

Fot. 17. Geleneksel konut örneği (Tekkanat, 2014).

Fot. 18. Geleneksel konut örneği (Tekkanat, 2014).

Dönemin konutları taşkın vb. afetler ve geçen uzun yıllara bağlı fiziksel yıpranmalar neticesinde ayakta kalamamıştır. Dönemin kent dokusunun, diğer İslâm kentlerinde olduğu gibi, çarşı ve cami, külliye gibi İslâm toplumunun temel özelliklerini yansıtan merkezi yapıların dışında, bir cami etrafında gelişen ve yaklaşık 100 hane ya da 1.000 kişilik nüfusu barındıran mahallelerden oluştuğu düşünülebilir.

Günümüz İçerişehir’inde (kamu yapıları dışındaki) az katlı bahçeli/avlulu küçük ölçekli ve doğaya uyumlu konutlardan oluşan bir kent dokusunun varlığı, Selçuklu kentlerindeki gibi 1-2 katlı ve tarımsal üretime elverişli nitelikte tek ailelik bahçeli konutlardan oluşan seyrek yoğunluklu yerleşim kültürü ve geleneğinin Eşrefoğulları Beyliği ve sonrasındaki dönemlerde de sürdürüldüğü düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Değişen kişisel ihtiyaçlar ve planlama yaklaşımları karşısında yerleşmedeki yapı yoğunluğu nispeten artmış, konutlar yenilenmiş; ancak İçerişehir doğayla uyumlu, küçük ölçekli, düşük yoğunluklu ve geleneksel özellikler barındıran konut dokusuna sahip bir mahalle olarak günümüze kadar gelmiştir. Günümüzde de kullanılmakta olan “İçerişehir” mahalle adı ile beylik dönemi başkentinin nüvesini teşkil eden, en ihtişamlı mahalle olarak kent belleğinde yaşamaktadır.

4. Sonuç

Bu araştırma kapsamında; Eşrefoğulları Beyliği döneminde siyasal-yönetimsel örgütlenme ve sosyal-ekonomik etkinlikler açısından beyliğin odak merkezi işlevindeki başkent Beyşehir’in (İçerişehir) morfolojik yapısı irdelenmiştir.

Selçuklu egemenliğinden devralınan yerleşim mirası üzerinde gelişen Beyşehir kentinin Eşrefoğulları Beyliği döneminde başkent olarak seçilmesi sonucu Cuma Camii, mahalle camileri, türbe, medrese, han, hamam vb. kentsel fonksiyonlar yaptırmak suretiyle geliştirildiğini; mekânsal gelişimin bahsedilen kamu mekânları çevresinde başladığı tespit edilmiştir.

Beyşehir ve yöresi binlerce yıl boyunca birçok antik medeniyetin hüküm sürdüğü, Hitit, Roma, Bizans ve Selçuklu eserlerinin sergilendiği bir coğrafya iken İçerişehir, Eşrefoğulları Beyliği başkentinin yansımalarına sahip geleneksel kent dokusunda bir mahalledir.

Tarihsel süreç içerisinde hem Selçuklu Türklerinin başkenti, kültürel ve siyasi anlamda merkezi olan Konya'ya bağlı olan hem de bağımsızlığını ilan eden bir beylik olarak Eşrefoğulları Beyliği döneminde imar edilen İçerişehir Anadolu Türk Kentini oluşturan ögelere sahiptir. İçerişehir'de konut kültüründen, mahalle ve sokakların oluşumuna, bedesten, hamam, medrese vb. kamu kullanımlarıyla Selçuklu kentinin devamı olarak Eşrefoğulları dönemi şehircilik anlayışını izlemek mümkündür.

Eşrefoğlu Külliyesi kapsamında yer alan ve günümüze kadar gelebilen cami, türbe, bedesten, hamam yapılarından da anlaşıldığı üzere kent kale surları içerisinde bir bütünlük arz edecek şekilde inşa edilmiştir. Yapıların bir arada ve yakın olması, kent halkının ibadet işlevinin yanı sıra ortak bir mekân etrafında toplanarak sosyalleşmesine imkân sunmuş, kentsel anlamda birbirinden farklı ve birbirini tamamlayıcı hizmetlerin sunulmasını sağlamıştır.

5. Kaynaklar

- AKOK, M., 1976, "*Konya Beyşehir'inde Eşrefoğlu Camii ve Türbesi*", Türk Etnografya Dergisi sayı 15, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- ALPEREN, B.B., 2001, "*Beyşehir ve Tarihi*", Sistem Matbaası, Konya.
- ASLANAPA, O., 1999, "*Türk Sanatı*", Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ÇAYCI, A., 2008, "*Eşrefoğlu Beyliği Dönemi Mimari Eserleri*", Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- ERDEMİR, Y., 2000, "*Araştırmacı Gözüyle Beyşehir'in Tarih Kültür Değerleri: Beyşehir Süleyman Bey Camii ve Külliyesi*", Tarihten Bugüne ve Geleceğe Uzanan Konya Beyşehir(Derebucak- Hüyük) 2000 Rehberi (Katalog 2000), Cilt: 1, Beyşehir-Derebucak- Hüyük Kültür ve Yardımlaşma Derneği, ss. 108-119, Konya.
- ERDOĞRU, M.A., 1992, "*Beyşehir*", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C.6, İstanbul, ss.84-85.
- KÖROĞLU, H., 1999, "*Konya ve Anadolu Medreseleri*", Sebat Ofset, Konya.
- MUŞMAL, H., 2000, "*Beyşehir'in Tarihçesi*", Tarihten Bugüne ve Geleceğe Uzanan Konya Beyşehir(Derebucak- Hüyük) 2000 Rehberi (Katalog 2000), Cilt: 1, Beyşehir-Derebucak- Hüyük Kültür ve Yardımlaşma Derneği, ss.93-95, Konya.

- ÖKTEN, S., 2012, "Ulucami Medeniyetimiz ve Bursa Ulucami, Bursa Ulucami", Editör: Bilal Kemikli, Sincan Matbaacılık / Ankara, ISBN 978-605-5382-21-6
- ÖZ, G., 2011, "Tekkelerin Yaşamımızdaki Yeri", http://huseyingazi.org.tr/makale.asp?id=5&tekkelerin-yasamimizdaki-yeri#_ftn17
- ÖZCAN, K., 2006a, "Anadolu'da Selçuklu Kentler Sistemi ve Mekânsal Kademelenme (1)", METU JFA 2006/2 (23:2) 21-61.
- ÖZCAN, K., 2006b, "Anadolu-Türk Kent Tarihinden Bir Kesit: Selçuklu Döneminde Anadolu-Türk Kent Model(ler)i", Bilig Yaz, Sayı 38: 161-184
- ÖZCAN, K., 2010, "Erken Dönem Anadolu-Türk Kenti Anadolu Selçuklu Kenti ve Mekânsal Ögeleri", Bilig Güz, Sayı 55: 193-220.
- ÖZCAN, K., 2011, "Anadolu'da erken dönem Türk kent morfolojisi "Selçuklu başkenti Konya", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 4 Sayı: 19 Volume: 4 Issue: 19, www.sosyalarastirmalar.com
- SAKAOĞLU, N., 2014, "Anadolu'nun Cuma Camileri", http://www.eskiistanbul.net/ekler/skylife/skylife_2/cumacamileri.htm
- SEVGİN, N., 1959, "Anadolu Kaleleri", Doğu Matbaası, Ankara.
- TEKİNSOY, K., 2011, "Kayserinin İmarı ve Mekânsal Gelişimi", Kayseri, ISBN: 978-975-8046-81-2, http://www.kayseri.bel.tr/web2/uploads/eDergiler/kayseri_imar/files/assets/basic-html/page24.html
- TEKKANAT, S.S., 2014, "Beşşehir İçerişehir Fotoğraf Arşivi"
- UZUNÇARŞILI, İ.H., 1988, "Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu, Devletleri", Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
- YAVUZ ÖZDEMİR, F., 2004, "Beşşehir Gölü Sulak Alanlarının Ekolojik Yerleşim Planlaması Açısından İncelenmesi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- YÖRÜK, D., 2008, "XV. Yüzyılda Karaman Topraklarında Ahiler ve Ahi Vakıfları", dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/download/394/376
- ZENGİN, K., 1998, "Sanat Tarihi", Ders Kitapları Anonim Şirketi Tesisleri, İstanbul[URL-1] <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,93772/anadolu-selcuklu-medreseleri-erzurum-sivas-kayseri-kony-.html>
- [URL-2] <http://www.kubadabadsarayi.com>
- [URL-3] http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=30237&sessionid=de366a0e27973ad252d9ec489dd3f63b

[URL-4]<http://www.ahaber.com.tr/galeri/turkiye/esrefoglu-caminde-716-yildir-teravih-namazi-kiliniyor/22>

[URL-5] <http://konya.com.tr/portfolio-item/esrefoglu-cami/>

[URL-6] <http://dunyacamileri.blogspot.com.tr/2011/06/demirli-mescid-beysehir-konya.html>

[URL-7]http://www.akpartikonya.com/ak-yatirimlar/yatirim/15089_ismail-aga-medresesi-2007-2008-yillari-onarimi

[URL-8] http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=30402